

Sigurd Skirbekk:

Er Russland blitt farlig?

(Vårt Land 6. Desember 2014)

I en tale i FN nylig uttalte president (og Nobelprisvinner) Barack Obama at verden i dag står overfor tre store farer: Ebola, Russland og ISIS – i en verden som trues av økologiske katastrofer. At en amerikansk president kan si noe slikt, får så være. Verre er det at nesten alle medier og vestlige politikere har, i større og mindre grad, sluttet seg til denne virkelighetsbeskrivelsen: Russland har ei fortid som imperialistisk makt og nå vil Putin ta opp igjen denne tradisjonen. Kroneksemplet er her Krim, som framstilles som et stort lands invasjon av et fremmed lands territorium.

At regjeringen i Kiev kan hevde noe slikt, kan forstås som perspektivet til den ene part i en borgerkrig. I Øst-Ukraina foregår det kamper som kan beskrives som russisk-støttede separatister mot regjeringssoldater. Utenforstående burde i denne situasjon ha søkt begge parters forklaringer på konflikten. Her er det særlig det øst-ukrainske og russiske perspektivet som har manglet talsmenn i den norske medie verdenen.

Putins tale om at det er fascister som har tatt makta i Kiev, er mer enn tvilsom, og må i første rekke være rettet mot den russisk befolkning, som rask mobiliserer et emosjonelt forsvar så snart ordet "fascisme blir nevnt.

Her er det noe som ligger "under"; så langt kan vestlige fortolkere ha rett. Men dette noe, som Putin helst vil skjule, behøver ikke å være et ønske om videre russisk ekspansjon, slik at annekteringen av Øst-Ukraina blir å forstå som en prøveballong på hvordan Vesten vil reagere. Det kan være andre, mindre heroiske, men mer tilforlidelige grunner til at Putin har opptrådt som han har gjort.

Vi bør huske at Moskva ikke bare har vært et senter for kommunismen. Byen har også hatt status som "det tredje Jerusalem"; det vil si som kristendommens kjerneområde etter at Jerusalem og Konstantinopel var erobret. Putin har så visst ikke vært ukjent med denne delen av russisk historie, og kan forklare en del av Putins ønske om å være en motpol til det sekulære Vesten – den del av Europa som har mistet sansen for sine kristne røtter, som han har uttalt.

Når det gjelder Krim, så har denne halvøya hatt en omskiftelig og blodig historie. Fra slutten av syttenhundretallet og til midten av nittenhundretallet har likevel Krim vært underlagt russisk overhøyhet; hvordan skulle vi ellers forklare Krimkrigen eller kampene om Krim under andre verdenskrigen som var av de hardeste under hele krigen?

Krim har så vist ikke vært et fremmed territorium i forhold til Russland. Da ukraineren Nikita Krustsjov i 1954 overførte Krim fra SSSR til SSR Ukraina, er det mye som tyder på at dette først og fremst var for å knytte Ukraina nærmere Russland, og dermed gjøre det vanskelig for Ukraina å løsrive seg. Denne manøveren kan synes merkelig hvis vi

ikke tar hensyn til størrelsen på den russisk-talende minoriteten i Ukraina. Denne økte betraktelig ved den russiske landavståelsen, og gjorde det vanskeligere for myndighetene i Kiev å gjøre Ukraina helt uavhengig av Moskva. Styrkeforholdet mellom den ukrainsk-talende majoritet og den russisk-talende minoritet er blitt beregnet å være som 77 prosent mot 17 prosent. I øst og sør var de russisk-talende i flertall.

I januar 2014 kom det til voldelige opprør og et kupp i Kiev rettet mot president Janukovitsj, som hadde vist seg lite skikket til sine verv, men som enn så lenge var Ukrainas valgte president. Resultatet av dette kuppet førte til at de nye makthaverne i Kiev vedtok lover som styrket Ukrainas status som et demokrati.

I denne del av verden kan demokrati bli utlagt som et flertallsstyre. Den russisk-talende minoritet, som Krustsjov hadde ment å styrke, opplevde nå at den kunne stå overfor et mulig flertallstyranni, med en svakere status for minoritetene.

I øst ble det arrangert valg, som nok kunne ha sine svake sider; uten at et formelt riktig valg nødvendigvis ville ha gitt et annet utfall. Når de russisk-talende såpass unisont hadde stemt for en løsrivelse fra den Kievstyrte del av Ukraina, kunne dette skyldes en utbredt frykt i de russisk-talende deler av Ukraina. FN har estimert at flere tusen ukrainere flyktet fra Ukraina i løpet av noen måneder. Ved å etablere en landforbindelse fra Krim til Russland, kunne dette både styrke forbindelsen med Russland og dessuten komme potensielle flyktninger fra Vest-Ukraina til gode. Dette kunne

for så vidt også gjelde de ukrainsk-talende i den østlige delen av Ukraina.

Dette er et annet perspektiv på konflikten enn det som nokså ensidig er blitt presentert i politiske miljøer og i medier i Vest. Hvorfor så denne ensidige tilslutning til det vest-ukrainske perspektivet blant politiske talmenn i Europa og i Amerika? Her er det vanskelig å komme utenom Vestens holdning til Russland fra den kalde krigens dager. Imidlertid, i dag er det liten noen grunn til å anta at vi står overfor russiske invasjonsplaner rettet mot land i Vest-Europa, den russiske ubåten i svensk farvann til tross.

Hvorom allting er, Norge har ingen saklige grunner for å slutte opp om Obamas beskrivelse av verdens tre største farer. Norge har i historisk sammenheng hatt et godt forhold til Russland. Det var Russland som vant den annen verdenskrig for oss. Russland er det eneste av våre nabostater som vi aldri har vært i krig med.

Sigurd Skirbekk, professor em. i sosiologi, UiO
Sigurd.skirbekk@sosgeo.uio.no

